

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ethices Christianae, Libri Tres

Daneau, Lambert

Genevæ, 1579

Cap. VI. Quæ actiones solius hominis sint propriæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41242

sint à nobis explicata, quod sit harū actionum, quæ sunt cum plantis & cum brutis animalibus homini cōmunes, genus intelligimus. Longior enim earum rerum tractatio partim ad Physicos: partim ad Medicos pertinet. Restat, vt de iis agamus, quæ sunt actiones solius hominis propriæ.

CAP. VI.

Quæ actiones solius hominis
sunt propriæ.

ACTIONES igitur solius hominis propriæ sunt eæ, quæ sunt operationes animæ hominis, quatenus illa à Deo ratione prædita est, habetque præter reliquas mūdi huius creaturas aliquid excellēs & eximiū, in quo diuinæ illius & excellentissimæ imaginis, ad quam primus homo conditus erat, supersunt reliquæ, tanquam pretiosæ quædam magni nostri naufragij tabulæ. Itaque hæ sunt solius hominis in hoc inferiori mundo propriæ ab animo ipso humano immediatè, vt ita loquar, emanantes actiones: non autem illi cum brutis animalibus communes, quia solus homo ratione vitur inter omnes huius mundi creaturas. Nec sane Lactan. sententia, quam Galeno, Plutarcho, & aliis quibusdam summis Philosophis probatur: nobis tamē, aut, vt spero, vllis Christianis vera videri potest, qui rationem primū vniuersis animalibus à Deo datam esse, atque etiam hodie inesse scribit

his verbis lib. 3. cap. 10. *Iam illa, quæ sibi prospiciunt, in futurum, & cibos reponunt, habent utique prouidentiam. Rationis quoque signa in multis deprehenduntur. Incertum est igitur, utrumne illa, quæ homini tribuuntur, communia sint cum alijs uiuentibus. Religionis certè sunt expertia. Equidè sic arbitror uniuersis animalibus datam esse rationè, sed mutis tantummodo ad vitã tuendam, homini autem ad propagandam. Hæc ille.* Itaque præmittatur. Hanc autem animam quæ soli homini data est à Deo, quidam ita definiunt, ut sit substantia quædam rationis particeps regendo corpori accommodata, semper uiuens, semper in motu, bonæ malæque voluntatis capax. Sic in libro de spiritu & anima capite 4. & 13. Alij verò sic, licet minus rectè, Anima humana est spiritus intelligēs ab omni corporis contagione purus. Denique alij sic. Est forma substantialis intrinseca, corpori infusa, eminenter continens omnes potētias animæ vegetatiuæ & sensitiuæ, præter has tres alias, Intellectum agentē, possibilem, & volūtatem. Ergo hominis actiones propriæ sunt duæ, Intelligere, & velle, quia anima hæc habet intellectionem siue intellectū, ut alij nominant, & volūtatem. Intellectus autem sedes *νῆς, διάνοια, πνεῦμα* & *ψυχή* in scriptura vocari solet: voluntatis autem *καρδιά* 2. Thessal. 5. v. 23. Ephes. 4. v. 23. Matth. 22. v. 37. Mar. 12. v. 28. Est autem intellectus humanus duplex, *θεωρητικὸς*, id est, Contemplans & inquirens vera vel falsa, & *παρακτικὸς*, id est, Consultans dignoscēnsq. bona vel mala agenda vel omittenda. Nam diuisio illa Intellectus in Agentem & Possibi-

Possibilem nobis hoc loco præmittēda visa est, quòd minimè ad quæstionem de virtutibus & principijs actionum humanarum pertineat. Animus igitur siue intellectus noster cùm vera inquirat vel

in { Diuinis rebus, qualis est
Dei scriptura
Humanis occupatur.

Si in diuinis & verè cælestibus rebus, quæ Dei verbo nobis reuelatæ sunt, verum inuestigat & Dei beneficio & S. Spiritus lumine assequitur, hæc ipsius cognitio & actio pulcherrimo Sapientiæ nomine donata est. Sin in humanis idem facit, aut in Principijs generalibus, quæ dicuntur *νοτιὰ ἐννοια*, enodandis, aut Cōclusionibus ex his eliciendis versatur. Quæ in iis principiis, quæ nobis sunt à Deo insita, vel ex primo lumine naturali primùm homini concessio relicta, veluti futuræ artium cognitionis necessaria fundamenta, intellectus humani actio est, dicitur *ῥῆς* à philosophis. Cùm conclusiones ex istis principijs format, illæ vel sunt veræ & necessaria: vel probabiles tantùm. In eliciendis veris & necessariis conclusionibus humanus intellectus versans appellatur *Ἐπιστήμη*, Scientia. Cùm probabiles tantùm inuestigat *τέχνη*, vt putat Aristoteles, nominatur. Hæ sunt nimirum tot & tam variæ intellectus hominis theoritici & verum perquirentis actiones, quæ omnes quidem solius hominis sunt peculiare & propriæ, suis etiam propriisque nominibus distinctæ. Practicus autem intellectus est, qui in ijs definiendis & constituendis occupatur, quæ bona vel mala sunt: honesta vel turpia: item persequen-

Cap. 6. ETHIC. CHRIST.

da vel fugienda homini veram sibi que propriam, non autem communem quandam cum brutis felicitatem querenti. Hic intellectus hominis vel Fines ipsos actionum humanarum. i. ea quæ per se bona & honesta sunt, definit & proponit: vel Media ipsa peruestigat, per quæ ad eos fines designatos & demonstratos facillimè in singulis actionibus perueniri potest. Sunt enim actiones humanæ singulares, vt individua ipsa, à quibus fiunt, sunt singularia: vtq; indiuiduorum operationes sunt & ipsæ indiuiduæ & singulares, ita actiones nostræ ἐν τοῖς κατ' ἐξῆς versantur. Illa verò quæ honesta sunt vel bona (quod idem est: neque enim hic bonum appellamus quod corporis sanitati vel voluptati conducit, quòdque vtile & commodum opibus nostris augendis esse potest, sed more Græcorum κατὰ τὴν κατὰ φύσιν, id est, idem bonum & honestum, siue sanctum appellamus) Honestæ igitur & sanctæ, quæque agenda vel omittenda definit humanus & practicus hominis intellectus, tanquam iudex quidam & nomotheta vel in vniuersum vel in singulis actionibus nostris. Quum in vniuersum definit quæ honesta siue sancta sunt, dicitur hic intellectus Σωτήριος, quia conseruat notitias generales primæ illius iustitiæ, quæ à Deo insculpta fuerat primi hominis menti, & rerum honestarum & turpium differentias, earumque certas regulas, quas nobis restare Dominus ipse voluit, vt reddamur, dum male agimus, inexcusabiles. Quum idem animus noster in singulis rebus & actionibus idem definit, redditque nobis ipsis testimonium hoc bene

benè vel malè agi, appellatur *Συνείδησις*, id est, conscientia, quia conscius nos esse arguit eius turpitudinis vel honestatis, quæ in nostris actionibus inest, ut cunq; alios lateat, id est, quam eadem sæpe aliis ignota est atque occulta. Denique cum idem intellectus media, per quæ honestè agamus, quærit & inuestigat, est *φρόνησις*, id est, Prudentia. Atq; hæ sunt tres practici intellectus & animi actiones. Videamus quæ & quot sint alterius partis rationis nostræ id est, voluntatis actiones. Voluntatis autem vocem ambigüam esse scribit Anselmus. Nam ait, vel pro ipsa animi facultate & volitionis instrumento sumitur: vel pro ipsius facultatis affectu & propensione: vel pro eiusdem usu, veluti cum quis cogitat de eo, quod appetit, illius cogitatio dicitur esse illius eiusdem voluntas. Panormus tamè dixit esse *θέλημα* triplex, nempe *θελητικόν, θέλησιν* siue *βέλησιν*, & *θέλημα θελητόν*. Adeo ut quartam etiam significationem Voluntatis addiderit, nempe cum voluntas accipitur pro Re expetita & volita. Ergo voluntas significat vel animi nostri facultatem volentem: vel eiusdem facultatis propensionem ad rem aliquam: vel illius usum & actum: vel denique illius volitum. Sed tertia significatio, cum pro ipso usu & actu nimirum sumitur, est in usu, cum de voluntate ab Ethnicis Philosophis disputatur. Quæ admodum quum à Physicis de voluntate agitur, vel primo vel secundo significato solet accipi. Est igitur voluntas, quum pro ipso facultatis animi nostri usu sumitur, uti definit Bern. *motus rationalis sensui presidens & appetitui.* Ra-
c. iij.

tionalem autem appellat, quia rationem semper voluntas habet aut precedentem aut pedisequam, siue illa ratio vera sit, siue fucata tantum & apparens: adeo quidem ut voluntas multa faciat per ipsam quidem rationem, contra ipsam tamen, quod faciunt homines intemperantes. Alij sic eam describere malunt, Voluntas est rationalis animi appetitus, quo spontaneè quicquid in nobis est, volumus. Sed perperam illi addunt, quicquid in nobis est, quum multa etiam velimus sæpe, quæ minimè sunt in nostra potestate, id est, in nobis sita, veluti nos gigantes esse sæpe vellemus, quemadmodum scribit Aristoteles libro 3. ἠθικ. Νικομαχ. cap. 2. Denique Augustinus lib. de Duabus Animabus capite 10. *Voluntas est, ait, animi motus cogente nullo ad aliquid vel non admittendum vel adipiscendum.* Ac quidem appetitio siue appetitus, ὀρέξις, qui dicitur, à voluntate latissimè distat, quod appetitio est communis quædam & naturalis rerum omnium ad ea, quæ sunt ipsarum naturæ commoda & consentanea, inclinatio, quæ affectio naturæ communiter & brutis & plantis inest. Vnde ὀρέξεων alia appetitio naturalis nominatur, alia animalis. Vtraque naturali necessitati subiecta, & sensuum voluptati, in iis quæ sensum habent. Voluntas autem seipsam mouet & subiicit, & à se cōsensum habet, & motum illum volendi. Vnde plantæ etiam appetere quædam dicuntur. Nihil autem propriè velle dici possunt. Sed nec bruta quoque animantia. Voluntas autem solius hominis propria est, & est in ea sola animi parte, quæ λογικὴ
appel-

appellatur, non in vegetante, non in sentiente anima. Ergo voluntas est animæ ratione præditæ motus & concitatio, quæ ex seipsa, non necessitate illud quod apparet illi bonum vel honestum spontaneè siue liberè expetit. Nequè verò etiam post peccatum in nobis voluntas perit, quanquam bona voluntas in nobis est deperdita. Velle nobis inest, atque etiam à natura: Bene autem velle à sola Dei gratia. Sed velle homo non nisi voluntate potest. Neque ea ipsa voluntas velle dicitur, nisi spontaneo motu feratur, ac sese inclinet ad ea, quæ expetit: quia voluntas quatenus vult, coacta esse non potest: etsi quatenus hoc potiùs, quàm illud vult, esse coacta sæpe potest. Veram enim voluntatis appellationem, vim, & naturam amisit voluntas, si velle amisit, id est, si velle & expetere in sese iam neque habeat, neque possit. Hæc autem animæ rationalis vis & facultas, per quam aliquid volumus, dupliciter vult, vel

- Voluntate inconsulta
- Voluntate consulta

Habet quidem omnis animi humani voluntas hæc tria, tanquam primas ortus sui causas, *μάδος*, *ὄρεξις*, *ὄπισθὺς*. *Μάδος* nimirum quæ est speciei obiectæ prima receptio: *ὄρεξις*, quæ est primus ille animi impetus & impulsus, qui cietur ab obiecto iam recepto: *ὄπισθὺς*, quæ est motus feruidior ex *ὄρεξις* excitatus, nondum tamen ratione illustratus, adeò vt videri possit omnis volūtas humana ex istis causis nascens carere consilio atq; ratione: tamē voluntas, quæ propriè volūtas dicitur.

c. iij.

Cap. 6. ETHIC. CHRIST.

citur Græcè *δίλησις* vel *βέλησις*, non est, nisi quum
 intellectus noster rem obiectā & apprehensam
 nō tantum vidit, sed etiā quodammodo cōsilio
 apud se definiuit & diiudicauit, vt eam tanquam
 bonam potiundam: vel tanquam honestam, a-
 gendam, censeret & eligeret. Neque enim om-
 nis motus vel assensus voluntarius, est electio.
 in quo quis sæpe consilio maiore & accuratio-
 re vtitur: sæpe leuiter in censendo deliberat:
 fit, vt hæc voluntas nostra sæpe consultata sit & e-
 ligens, sæpe autem præcepta & inconsulta. Vnde
 etiam Plato aliud esse censet *βέλεια*: aliud *ἐδέλειν*:
 & illud quidem assensum leuem esse definit: hoc
 autem *βέλεια* tanquam *βουλᾶ* firmiorem. Cer-
 tē Paulus ipse nō auceps verborum inter *βελία*
 & *δέλημα* videtur, Ephes. I. v. II. discrimen con-
 stituere. Vt sit igitur voluntas nostra *παραρητι*
 id est, ex certo & firmo iudicio aliquid agens &
 eligens, oportet hæc tria præcessisse *βέλεια*, *με-
 λήτιν*, & *αἴρεσιν*, siue vt Arist. ferè loqui mauult
παραρητιν. *βέλεια* est consultatio siue delibera-
 tio. Est autem deliberatio mediorum, quæ ad
 finem propositum conducunt, quatenus ea in
 nostra potestate sita esse videntur & obtineri
 posse, diligens disquisitio & inuestigatio, atque
 etiam inuestigatorum inter se comparatio. Er-
 go est deliberatio animi, actus intellectus pro-
 mouens iam se in firmam fixamque agendi vo-
 luntatem. Deliberanti igitur homini illud acci-
 dit, quod pulcherrimè describit lib. 4. Æneid.
 Virgil.

*Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidie
 illuc,*

In par-

In partibusque rapit varias, perque omnia versat.
 Eligenti verò illud, quod idem eodem loco
 subiicit.

Hac alternanti potior sententia visa est.

Μελέτη est Meditatio. Est autem frequens & sæpe repetita eiusdem deliberationis cogitatio, quæ etiam ea media illudque consilium, quod nobis arridere iam cœpit, diligentius perpendit & examinat. Itaque prudentis est non tantum semel deliberasse: sed etiam apud se idem consilium sæpius meditari & tanquam recoquere. Antequam enim incipias, consulto: vbi consulueris, maturè factò opus est. *Αἵρεσις* siue *προαίρεσις* est à Latinis dicta animi electio. Est autè, vt inquit Aristot. *ἡ ἐφ' ἡμῶν βουλευτικὴ ὀρεξις*. i. eorum quæ sunt in nostra potestate atque etiam iam maturè deliberata sunt, appetitio. Sed non satis videtur dixisse Aristoteles. Neque enim electio tantum est voluntas & appetitio meditata, quam animi deliberatio antecessit: sed etiam est è duobus vel pluribus per deliberationem nobis propositis vnus selectio, & illius facta alteri vel pluribus alijs, certo animi iudicio, prælatio. Denique est electio intellectus re deliberatam non tantum expetens: sed huic potius quam illi sponte adhærens firma animi voluntas, & sententia. Ex quo fit, vt hæc demum electio dicatur perfecta & consulta voluntas, atque *βελῆ* potius quam *δέλνοσις*: quia est cum *βελῆ* coniuicta, atque nunquam fit sine prægrediente ratione & intelligentia. Est enim electio (inquit Aristoteles lib. 6. *ἠθικ.* cap. 2.) vel intelligens appetitio: vel appetens intelligentia:

Cap. 7. ETHIC. CHRIST.

quæ certè in solo homine inest, & ab Hebræis **בינה** *Binah* augusto nomine videtur appellata Prouerb. 23. v. 4. Electionem verò hanc ferè sequitur actio, quæ dicitur *περὶ ζῆσις*. Est autem actio & *περὶ ζῆσις* rerum à nobis deliberatarum & certo animi iudicio probatarum præstatio siue executio, quatenus quidem id nobis concessum est. Atque hæ ferè sunt tot & tam variæ animæ humanæ, quatenus *λογικὸς* est & immortalis, actiones.

CAP. VII.

Quot modis tum cognitionis: tum voluntatis nostræ ratione aliquid agere dicamur.

QUONIAM verò tum cognitionis: tum etiam volūtatis nostræ ratione multis modis aliquid agere dicimur, de eo ipso nunc videndum est, quale nimirū sit & quàm multiplex. Quod eò breuius persequar, quoniā Aristot. lib. 3. *ἠδισταὶ Νικομαχ.* & ipsius discipuli atq; interpretes potius quàm Theologi, nimirum Scholastici, totum hoc argumentum prolixè exposuerunt. Cognitionis igitur nostræ ratione aliquid facere dicimur duobus modis, nempe vel {
 Scientes
 } Ignorantes.

Is sciens propriè & omnino facit, qui

& {
 Finem cur id agat
 Materiam, id est, rem ipsam, quam con-
 trectat, & in qua agit
 Circumstantias reliquas, quæ in rei actio-
 nem incidunt,

nouit